ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Карпюк Р.П.
Луцький інститут розвитку людини Університету "Україна"

Анотація. У статті розкрито принципи професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах, зокрема неперервність, диверсифікованість, підвищення фундаментальності, інтегрованість, гуманітаризація, демократизація, гуманізація, інтеграція з наукою й виробництвом, комп'ютеризація. Потреба в створенні цілісної системи неперервної освіти детермінує необхідність переосмислення цільових функцій освіти як системи і її окремих ланок. Також потребує перегляду поглядів на соціальну сутність освіти, її відносини з іншими видами й формами суспільної практики.
Ключові слова: підготовка, принципи підготовки майбутній фахівець з фізичного виховання, вища школа.
Аннотация. Карпюк Р.П. Принципы профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высшей школе. В статье раскрыты принципы профессиональной подготовки будущих специалистов по адаптивному физическому воспитанию в высших учебных заведениях, к которым отнесены такие: непрерывность; диверсификованность; повышение фундаментальности; интегрированность; гуманитаризация; демократизация; гуманизация; интеграция с наукой и производством; компьютеризация. Потребность в создании целостной системы непрерывного образования детерминирует необходимость переосмысления целевых функций образования как системы и ее отдельных ответвлений. Также требуется пересмотр взглядов на социальную сущность образования, его взаимоотношения с другими видами и формами общественной практики.
Ключевые слова: подготовка, принципы подготовки будущий специалист по физическому воспитанию, высшая школа.
Annotation. Karpyuk R.P. The principles of the professional training of future specialists of the adaptive physical education at higher school. The principles of the professional training of future specialists of the adaptive physical education in higher educational establishments which include the following: continuity; diversity; increase of fundamental nature; integrating; humanitarization; democratization; humanization; integration with science and production; computerization. The requirement for creation of complete system of continuous educations determines necessity of reconsideration of criterion functions of education as systems and its separate branches. Also revision of sights at social essence of education, its mutual relations with other kinds and forms of public practice is required.
Keywords: training, the principles of training of future specialists of physical education, higher school.

© Карпюк Р.П., 2009

Вступ

У сучасний період система вимог до якості підготовки фахівців в галузі фізичної культури й спорту повинна містити в собі посилення гуманістичної орієнтації фахівця, високий рівень його знань у галузі психології мотивацій, потреб і волі вибору виду фізкультурної або спортивної діяльності. Але питання про реформування освіти, у тому числі й фізкультурної, вирішується досить неоднозначно як з концептуальної, так і з практичної точки зору. Це зумовлено, на думку Г.Н.Пономарьова, відсутністю чіткої поетапної програми розвитку й удосконалювання всієї системи освіти та наявністю загальних стереотипів у тактиці підготовки фахівців [5, с. 9]. Ми поділяємо точку зору Г.Н.Пономарьова.

Перебудова сформованої системи освіти в країні, перехід до неперервної освіти є, на думку І.К.Латипова, закономірним результатом об'єктивного історичного розвитку суспільства [2, с. 50]. Потреба в створенні цілісної системи неперервної освіти детермінує необхідність переосмислення цільових функцій освіти як системи і її окремих ланок, перегляду традиційних поглядів про соціальну сутність освіти, її відносин з іншими видами й формами суспільної практики, місця й ролі освіти як соціального інституту в житті людини й суспільства.

Робота виконана за планом НДР Луцького інституту розвитку людини Університету "Україна"

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Метою дослідження було з'ясування основних принципів професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Основні завдання дослідження:

1. Провести аналіз психолого-педагогічної літератури та інформації з мережі Інтернет щодо принципів професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищій школі.
2. Провести анкетування студентів вищих навчальних закладів.

Результати дослідження

Основною метою вищої фізкультурної освіти, як зазначає Н.Ш.Фазлеєв, є не тільки формування цілісної структури оволодіння конкретною професійною діяльністю, але й засвоєння системи компетенцій, яка дозволяє випускникові продуктивно адаптуватися у великому різноманітті соціокультурних і психолого-педагогічних ситуацій [6, с. 9].

У широкому сенсі якість вищої професійної фізкультурної освіти, на думку В.А.Магіна, необхідно розуміти як збалансовану відповідність вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам), умовам [3, с. 41].

Останнім часом стійкий науковий інтерес проявляється до ідеї створення єдиного освітнього простору. Науковці (В.К.Бальсевич і Л.І.Лубишева, Н.М.Костіхіна, В.Ф.Костюченко) розглядають проблему різнобічного гармонійного розвитку людини з урахуванням її індивідуальних особливостей, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій і вимог сучасного суспільства. Дослідники (М.Н.Асташкіна, О.С.Бочарова, І.В.Варганова, А.Д.Викулов, Н.Л.Егорова) вказують, що нові економічні відносини висувають інші вимоги до процесу фізкультурної освіти й рівня підготовленості фахівців для галузі фізичної культури та спорту.

Головною особливістю зміни парадигми вищої освіти є перехід від підтримуючої освіти (орієнтованої на засвоєння накопиченого людством масиву знань, підготовки фахівця на основі вимог сьогодення) до випереджальної освіти, що має творчий характер і вчить людину жити в новій ситуації й трансформуватися відповідно до змін, які відбуваються в науці, техніці, суспільстві й культурі.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання повинна здійснюватися з урахуванням таких принципів: неперервність, диверсифікованість, підвищення фундаментальності, інтегрованість, гуманітаризація, демократизація, гуманізація, інтеграція з наукою й виробництвом, комп'ютеризація.

Неперервність як принцип належить до переліку найважливіших методологічних принципів пізнання, які забезпечують цілісність, системність, послідовність сприйняття буття й, зокрема, формування стійких знань, навичок, умінь у процесі вищої фізкультурної освіти. І.А.Зязюн зазначає, що "реалізація принципу неперервності багато в чому пов'язана з можливістю нарощування, інтеграції інформації про професійний поступ на індивідуально-особистісному рівні у певній логічній послідовності і структурі" [1, с. 16]. У неперервній освіті важливу роль відіграє інтеграція як індивідуальних, так і соціальних аспектів особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання та його діяльності.

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу зазначається, що успішний перехід до економіки й суспільства, заснованих на знанні, повинен супроводжуватися процесом неперервної освіти – навчання довжиною в життя (lifelong learning). Європейська комісія й країни-члени ЄС визначили навчання довжиною в життя в рамках Європейської стратегії зайнятості як всебічну навчальну діяльність, здійснювану на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетенції. Головна ідея нового підходу полягає в тому, що неперервна освіта перестає бути лише одним з аспектів освіти й перепідготовки, а стає основним принципом освітньої системи й участі в ній людини протягом усього неперервного процесу її навчальної діяльності.

До принципів неперервної освіти належать такі: поступовість у формуванні й збагаченні творчого потенціалу особистості; вертикальна й горизонтальна цілісність освітнього процесу; інтеграція навчальної й практичної діяльності; урахування особливостей структури й змісту освітніх потреб людини на різних стадіях її життєвого циклу; єдність професійної, загальної та гуманітарної освіти; самоосвіта в періоди між стадіями організованої на-

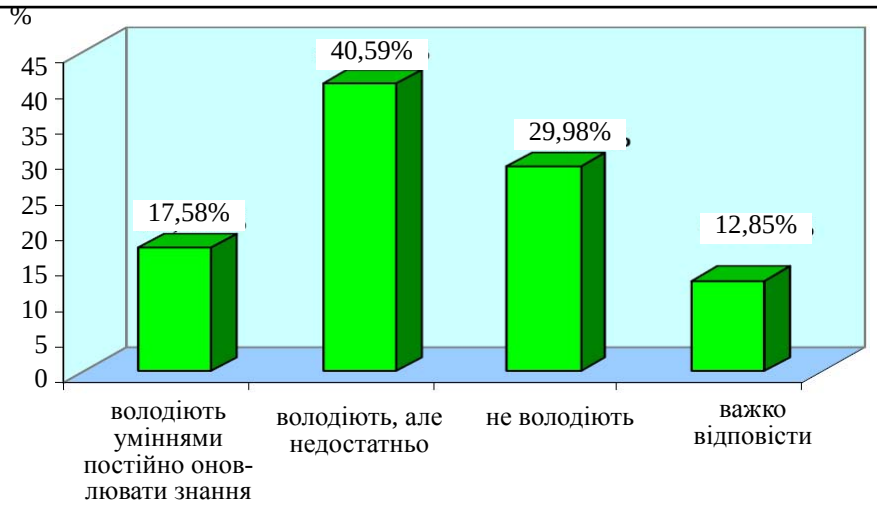

Рис. 1. *Розподіл опитаних респондентів щодо володіння уміннями постійно оновлювати знання (%)*

вчальної діяльності; інтеграція формальної й неформальної складових довічного освітнього процесу.

Неперервна освіта фахівців у галузі фізичного виховання і спорту, як вважає В.В.Мартиненко, з позицій сьогодення потребує створення нормативно-правової бази; формування економічних механізмів; удосконалення державного й соціального захисту студентів, а також випускників загальноосвітніх і спеціальних закладів; розробки теоретичних основ і науково-методичного забезпечення, удосконалення методів і механізмів прогнозування й розвитку; проведення моніторингу стану забезпечення неперервної освіти навчальною літературою, мультимедійними і іншими засобами навчання [4, с. 57].

Диверсифікованість освітніх структур можна визначити через диференціацію навчальних закладів, реалізованих програм і здійснених послуг. У цьому змісті можна вказати на диференціацію освітніх структур і навчальних закладів щодо найменування й профілю, варіативності форм і рівня навчання, організаційних і правових основ їхньої діяльності, суспільного престижу й відповідного статусу. Диверсифікованість фізкультурної освіти в сучасних умовах є об'єктивною тенденцією її функціонування й розвитку. Ця тенденція у своїх глибинних основах базується насамперед на освітніх потребах і інтересах населення, наявних у нього можливостях і відповідних запитах його різних соціальних прошарків.

Завдання фундаментальної освіти полягають у забезпеченні оптимальних умов для виховання гнучкого й багатогранного наукового мислення, різних способів сприйняття дійсності, створенні внутрішньої потреби в саморозвитку й самоосвіті майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання протягом всього його життя. Основою фундаменталізації є створення такої системи й структури освіти, пріоритетом яких є не прагматичні вузькоспеціалізовані знання, а методологічно важливі, інваріантні знання, що сприяють цілісному сприйняттю наукової картини навколишнього світу, інтелектуальному розквіту особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання та його адаптації в соціально-економічних і технологічних умовах, що швидко змінюються.

Для виявлення принципів і стану професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання проведено анкетування студентів вищих навчальних закладів, у якому брали участь 500 осіб. Респондентами виступили 73 студенти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 50 студентів Луцького інституту розвитку людини, 104 студента Запорізького національного університету, 33 студенти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 60 студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 60 студентів Львівського державного університету фізичної культури, 60 студентів Міжнародного університету "Рівненський економіко-гуманітарний інститут" та 60 студентів Вінницького державного педагогічного університету.

На запитання анкети "Чи володієте Ви уміннями аналізувати з позиції гуманістичних і демократичних цінностей ставлення суспільства до адаптивної фізичної культури як частини загальнолюдської культури й важливої сфери суспільства?" відповіді студентів розподілилися наступним чином: із 500 студентів володіють уміннями аналізувати 23,33% студентів, володіють, але не достатньо – 35,37%, не володіють – 26,99%, важко було відповідати – 14,31% студентів. Нам імпонує, що переважна більшість, а саме 58,7% опитаних студентів, володіють уміннями аналізувати з позиції гуманістичних і демократичних цінностей ставлення суспільства до адаптивної фізичної культури як частини загальнолюдської культури й важливої сфери суспільства.

Аналіз відповідей на запитання анкети "Чи володієте Ви уміннями вивчати з позиції сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, інноваційних практичних технологій мотиви людей з особливими потребами з метою індивідуалізації процесу з оволодіння цінностями адаптивної фізичної культури?" свідчить про те, що відповіді опитаних респондентів розподілилися наступним чином: із 500

студентів володіють уміннями 16,08% студентів, володіють, але не достатньо – 37,07%, не володіють – 31,77%, важко було відповідати – 15,08% студентів.

Відповіді на запитання анкети "Чи володієте Ви уміннями постійно оновлювати знання про психофізіологічні й медико-біологічні закономірності розвитку основних фізичних якостей і рухових умінь людей з особливими потребами?" розподілилися наступним чином: із 500 студентів повністю володіють уміннями постійно оновлювати знання 17,58% студентів, володіють, але не достатньо – 40,59%, не володіють – 28,98%, важко було відповідати – 12,85% студентів (рис. 1).

Отже, значна кількість, а саме 58,17% опитаних студентів володіють уміннями постійно оновлювати знання про психофізіологічні й медико-біологічні закономірності розвитку основних фізичних якостей і рухових умінь людей з особливими потребами.

Висновки:

Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання здійснюється на основі багаторівневої структури вищої фізкультурної освіти. Основними перевагами якої є: реалізація нової парадигми освіти, що полягає у фундаментальності, цілісності й спрямованості на особистість майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання; значна диверсифікованість і реагування на кон'юнктуру ринку праці; підвищення освіченості випускників, підготовлених до "освіти через все життя", на відміну від "освіти на все життя"; воля вибору "траєкторії навчання"; можливість ефективної інтеграції із середніми загальноосвітніми й середніми спеціальними навчальними закладами; стимулювання значної диференціації середньої освіти; широкі можливості для післядипломної освіти; можливість інтеграції у світову освітню систему.

Перспективним напрямком є розробка навчально-методичного комплекту для забезпечення ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищій школі.

Література:

1. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А.Зязюн // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13-18.
2. Латыпов И.К. Непрерывное профессиональное образование в сфере физической культуры: состояние, проблемы и перспективы / И.К.Латыпов // Теория и практика физ. культуры. – 2004. – № 9. – С. 50-52.
3. Магин В.А. Контекст модернизации высшего профессионального физкультурного образования / В.А.Магин // Теория и практика физической культуры. – 2005. – № 4. – С. 39-41.
4. Мартиненко В.В. Проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту / В.В.Мартиненко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 55-58.
5. Пономарев Г.Н. Государственные образовательные стандарты в области физической культуры и спорта: проблемы и перспективы усовершенствования / Г.Н.Пономарев // Теория и практика физ. культуры. – 2000. – № 12. – С. 9-14.
6. Фазлеев Н.Ш. Компетентно ориентированный подход к профессиональной подготовке педагога по физической культуре и спорту / Н.Ш.Фазлеев // Теория и практика физ. культуры. – 2005. – № 12. – С. 9-12.

Надійшла до редакції 09.04.2009 р.
dgizfvs-nayka@mail.ru